

VI. JÉZUS SZENVEDÉSE

Júdás árulása

¹Közeledett a kovásztalan kenyér ünnepének nevezett húsvét. ²A főpapok és az írástudók keresték a módját, hogyan ölhetnék meg, de féltek a néptől. ³A sátán hatalmába kerítette az iskarióti Júdást, a tizenkettő közül az egyiket. ⁴Elment, hogy megbeszélje a főpapokkal meg a templomórség vezetőivel, hogyan tudná nekik kiszolgáltatni. ⁵Ezek örömmel fogadták és megegyeztek vele, hogy pénzt adnak neki. ⁶Beleegyezett, és kereste a kedvező alkalmat, hogy a nép tudta nélkül kiszolgáltassa nekik.

Az utolsó vacsora előkészítése

⁷Elérkezett a kovásztalan kenyér napja. Ekkor szokták feláldozni a húsvéti bárányt. ⁸Jézus elküldte Pétert és Jánost ezzel a megbízatással: „Menjetek, készítsétek el a húsvéti vacsorát, hogy elkölthessük.” ⁹„Hol készítsük el?” - kérdezték. ¹⁰„Menjetek a városba - felelte -, ott találkoztok egy vizeskorsót vivő emberrel. Menjetek utána abba a házba, ahová megy, ¹¹s mondjátok meg a házigazdának: A Mester kérdezteti: Hol van a terem, ahol a húsvéti vacsorát tanítványaimmal elkölthetem? ¹²És majd mutat nektek egy tágas, étkezésre berendezett emeleti helyiséget. Ott készítsétek el.” ¹³Elmentek, s úgy találtak mindent, ahogy mondta. El is készítették a húsvéti vacsorát.

Az Oltáriszentség alapítása

¹⁴Amint elérkezett az óra, asztalhoz telepedett a tizenkét apostollal együtt. ¹⁵Így szólt hozzájuk: „Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti vacsorát elköltsem veletek, mielőtt szenvedek. ¹⁶Mondom nektek, többé nem eszem ezt, míg be nem teljesedik az Isten országában.” ¹⁷Aztán fogta a kelyhet, hálát adott és így szólt: ¹⁸„Vegyétek, osszátok el magatok között. Mondom nektek: nem iszom a szőlő terméséből addig, amíg el nem jön az Isten országa.” ¹⁹Most a kenyeret vette kezébe, hálát adott, megtörte és odanyújtotta nekik ezekkel a szavakkal: „Ez az én testem, amelyet értetek adok. Ezt tegyétek az én emlékezetemre.” ²⁰Ugyanígy a vacsora végén fogta a kelyhet is, és azt mondta: „Ez a kehely az új szövetség az én véremben, amelyet értetek kiontanak. ²¹De nézzétek, az áruló keze is rajta az asztalon. ²²Az Emberfia ugyan elmegy, de jaj annak az embernek, aki elárulja.” ²³Erre kérdezgetni kezdték egymást, ki az közülük, aki ilyet tesz.

Pászka - A kovásztalan kenyér a héber htozzam szóból ered. Valószínű, hogy akkor készült mikor hirtelen szükség volt kenyérre, s nem volt idő a kelesztésre. Ugyanakkor a Leviták könyvében a kenyér, a kovászos kenyér az nem áldozat. Egyes egzegéták szerint a tilalom, hogy a kovászos kenyeret nem lehet szabad kultikus célra használni, antik felfogásra vezethető vissza, mely szerint a kelesztés folyamata a lustaságnak felel meg.

A pászka az arám szóból ered, mely a héber hazsép szónak felel meg. A pászka ünnepét az Izraeliták a kánaániaktól vették át, melyhez később történelmi képet, magyarázatot adtak és egybekapcsolták a húsvétal. Az Egyiptomból való kivonulás előtti éjszaka, vagyis Niszán hónap 15-22-ig. A történelem folyamán többszöri kísérlet volt, hogy a két ünnep, a pászka és a kenyértörés egy ünneppé váljon. Első kísérlet az összekapcsolásukra a Józsué könyvében található (Józs 5, 10), melynek fejlettebb formája a

Második Törvénykönyvben ad kiteljesedést. „A pászka szertartását a Misna Peszahim traktusa határozza meg: a Niszán hónap 13. és 14. napja közé eső éjszaka az egész házat át kellett kutatni, nem maradt e kovással sült kenyér... 14. –én délben az összes többi el kellett égeti. Naplemente előtt hallel énekelve leölték az áldozati állatokat.” A családfő maga ölte le az áldozati állatot, a jelenlévő papok csak a felfogott vért öntötték az oltár lábához és a hájat égették el. Ezután a családfő hazavitte az állatát, megsütötte majd családjával elfogyasztotta. A család nem jelentett kifejezetten vérkapcsolatot, jelenthette a „közösséget” is. (Jézus is ilyen közösséget alakított tanítványaival.) Az áldozati lakoma megkezdésekor már nem tartották a kivonulás könyvének előírásait, inkább a görög római lakoma hatását vette át a húsvéti lakoma elköltése. A Misna előírásai kitérnek arra, hogy még a legszegényebbek is leheveredve fogyasszák el az áldozati lakomát s négy pohár bort igyanak mellé. A lakoma menete: az első pohár borra áldás, a saláta és a gyümölcspüré, majd ezután következett a húsvéti bárány föltálalása. A második pohár megtöltése, emlékezés a Kivonulás könyvének elbeszélésére, a hallel zsoltár első része. Ezt követte a családfő azon gesztusa mellyel odanyújtotta a család, közösség tagjainak egy-egy harapás kovásztalan kenyert, majd egy falat harostbe mártott keserű salátát, ezt követte a húsvéti áldozati állat elfogyasztása. A harmadik bor következett hálaadással a lakomáért, amit úgy is hívnak, hogy „az áldás kelyhe”. (Egyes szentírás magyarázók szerint Jézus ennél a kehelynél alapította meg az oltáriszentséget.) A negyedik pohár teletöltése, a hallel második része. „Az ünnepléskor minden időben mindenkinek úgy kellett magát tekinteni, mintha maga vonult volna ki Egyiptomból: Isten egykori szabadító tette a pászkában jelenvalóvá válik, ugyanakkor eszkatológikus várakozás is vegyül az ünneplésbe. Így kap a pászka szentségi jellegét.” A három nagy zsidó ünnep közül a pászka ünnepe volt a legkiemelkedőbb legnagyobb. Ezen az ünnepen minden Izraelitának meg kellett jelennie Jahve előtt.

Eucharisztia - Az Eucharisztia szó görög eredetű, két görög szóból tevődik össze: az ευχαριστεω és a κχαρισζ szavakból, de ez mellett még ismert a kenyértörés, az Úr vacsorája, az oltáriszentség elnevezések is. Maga a két görög szó is a hálaadást és a kegyelmet fejezi ki, mint a kegyelmi állapot titka, vagyis az utolsó vacsorán alapított oltáriszentség. Az Eucharisztia tehát „teljes értelemben Jézus áldozati teste és vére a kenyér és bor színe alatt, ahogyan ő ebben a jelképben az utolsó vacsorán keresztáldozatát elővételezte, és mint örök emlékezetét az Egyházra hagyta. Ezt az emlékezetet az Egyház a legelső idők óta ünnepelte.”

Az alapító szavak megtalálhatók a szinoptikus evangéliumokban, az utolsó vacsora keretében és az első korintusi levélben is. János evangéliumában viszont nem az utolsó vacsora keretében van róla szó, hanem sokkal előtte (Jn 6,51-59).

A szinoptikus evangéliumoknál az utolsó vacsorán Jézus saját testét és saját vérért adja tanítványainak a kenyér és a bor színe alatt. Ez a cselekedete nem csak az apostolokra, hanem az őket követőkre is kiterjed, mely közösséget formáló, közösségi lakoma lesz.

Az Eucharisztia realizálásával és vételével az Egyház valóban az „eucharisztia” cselekedetét hajtja végre, vagyis hálaadást végez. Isten önközlése, mely az eucharisztia hatását nem csupán egyéni hatásként tárja elénk, nem egyes emberekben következik be, hanem mindenki felé nyitott, de egyes emberek személyesen részesednek Jézus Krisztus életéből.

Feltevődik a kérdés, hogy Jézus az utolsó vacsorát, melyben az oltáriszentséget alapította, zsidó húsvéti lakoma formájában tartotta e, vagy az oltáriszentség megalapítására, esetleg vacsúvacsoraként, azt az evangéliumokból nem lehet egyértelműen kikövetkeztetni. Jézus a tanítványokat bízta meg a húsvéti vacsora előkészületével. Ez az egyetlen egy rész az, ami arra utal, hogy húsvéti lakomát tartottak volna. Ez is az „előkészíteni” szó, - ετοιμασωμεν αζ ετοιμζω igéből, mely konjunktívus aktív aoristos, első személy többes szám- utal a pászka előkészítésére. Egyes egzegéták szerint, pedig a Lukács evangéliumban (Lk 22, 15) utalás van arra, hogy új húsvéti vacsorát tartottak volna, azaz az új húsvétra. Mert ha húsvéti vacsora lett volna, akkor Jézusnak húsvétkor kellett volna a keresztbefeszítést elszenvednie. János evangéliuma szerint (Jn 15, 31) Jézust viszont a húsvéti ünnep előestéjén halt meg.

Egyes értelmezések szerint: a szinoptikusok szerint ez biztosan húsvéti lakoma volt, de János szerint a húsvétot csak másnap, pénteken este ünnepelték meg, mikor már Jézus halott volt. Egyesek szerint Jánosnak nem volt igaza, mikor, mikor egy nappal későbbre tette a húsvéti lakomát, csak hogy érzékeltesse Jézus halálának jelentőségét és szimbolizmusát, vagyis azt hogy Jézus a mi húsvéti báránynk. Mások véleménye, hogy abban az évben a húsvétot egyes zsidó csoportok csütörtökön, mások pedig pénteken ülték meg. Volt olyan feltételezés is, hogy Jézus esetleg szerdán este ünnepelte meg a húsvéti lakomát.

A legjobb megoldás a következő: Jézus tudva, hogy meg fog halni húsvétkor, ezért egy nappal előbbre tette a lakomát. A lakoma keretében felidézhetette az ószövetségi ünnep menetét, hogy majd innen eredeztethesse az Új Szövetség csúcspontjának kezdetét, az Eucharisztiaát. Ez a megoldás tiszteletben tartja János kronológiáját és nagyjából megfelel a szinoptikusok írásaival is.

Az Úr lakomája egyszerre emlékezés és ígéret. Az utolsó vacsora, lehet akár az utolsó előkészülete annak a messiási lakomának, ahol Jézus újra megtalálja övét. Ezen a húsvéti lakomán válik valóra a „valódi beteljesedett húsvét”. Jézus szavait maga a helyzet követeli meg, hogy szó szoros értelemben vegyük. Az étkezésnél az asztalfőn ül, ő a „családfő”, ahol a rituális áldások egészen új értelemet adnak a tápláléknak.

Nagycsütörtök elnevezései: a) az Eucharisztia alapítása alapján a latin szertartásban a 4. századtól Coena Domini azaz az Úr vacsorája, Feria quinta in Coena Domini az Úr vacsorájának csütörtöke, Natale Calicis a kehely születésnapja, Dies Calicis a kehely napja. - b) a nap kiemelkedő volta szerint a bizánci szertartásban: Hé hagia kai megalé pempté a szent és nagy csütörtök, ebből a szláv és magyar nyelvben: nagycsütörtök. - c) a nap szent volta szerint a latin nyelven: szent csütörtök.

Liturgiája. a) Az ősegyházban nagycsütörtökön történt a nyilvános bűnösök kiengesztelése. A vezeklők egész nagybőjtben a templom előcsarnokában kérték a hívek imádságait (később erre is utalva lett a koldusok helye). A vezeklők a templom előtt leborultak, majd a Miserere (50.) zsoltárt énekelve bevezették őket, kinyitván a templomban minden ajtaját, ezzel fejezte ki az Egyház a teljes bűnbocsánatot. - b) Aetheria beszámolója szerint a 4. század végén Jeruzsálemben 2 szentmise volt: az elsőt a Golgota melletti főtemplomban tartották (Martyrium); a 2. mise a Golgota sziklájánál volt. - Rómában a 7. századtól a déli, pápai szentmisében fogadták vissza és oldozták föl a nyilvános bűnbánókat; ekkor volt az olajszentelés; este a plébánia templomokban

is volt szentmise az Oltáriszentség alapításának emlékezetére. A latin szertartásban ez vált általánossá: délelőtt a püspöki szentmise (krizmamise), melyben az egyházmegye számára a szent olajokat szentelik (krizma). Az esti szentmiséhez kapcsolódott a 6. században először a liturgiában a lábmosás; a 7. századtól a gallikán litván területen az oltármosás, majd az oltárfosztás. E szentmise után az Oltáriszentséget nem a tabernákulumban, hanem a szentsíron őrizték. Az esti szentmise a lehető legnagyobb ünnepélyességgel kezdődik. Megszólal a Glória, amely, a hamvazószerda óta elmaradt, zúgnak a harangok, szólnak a csengők és az orgona, s a könyörgés után csak népének van kíséret nélkül: a harangok Rómába mennek. A harangok és csengők helyett a kereplő szól.

A legenda szerint az 1674. év nagyszombatján Rómában a Szt. Péter-templomban a sekrestyés, amint a templom tornyába fölment, ott nagy álmélkodására egy idegen öltözötű ifjat talált mély álomba merülve. Nagy nehezen fölébresztették. Maga köré bámult, alig tudta megérteni, mi történt vele, amíg végre latin nyelven elmondta, ki ő és hogyan jött ide. Neve Kopeczky Mihály, Késmárkon diák volt, és nagy vágy támadt benne az örök várost és híres templomait látni. Minthogy azt hallotta, hogy húsvétkor a harangok Rómába repülnek, ő is elhatározta, hogy a haranggal együtt megteszi ezt az utat. Fölmászott tehát a készmárki toronyba, ott az öreg harang belsejébe bújott és szíjjal odakötözte magát a harang nyelvéhez. Egyszerre csak nagy rázkódást érzett, mintha kirepült volna a toronyból, mire elvesztette eszméletét. Nem is nyerte vissza előbb, amíg a Szt. Péter sekrestyése föl nem ébresztette. Kopeczky története nagy feltűnést keltett egész Rómában. Pártfogói akadtak, és így nem is tért vissza többé hazánkba.

Nagypéntek: az evangéliumokban Jézus szenvedésének, halálának és temetésének napja, a liturgiában a húsvéti szent három nap második napja, aliturgikus nap, a megváltó szenvedés és kereszthalál ünnepe. Szigorú böjti nap. -

Elnevezései: a) a zsidó naptárból eredően: Παρασκευῆ (gör.), Parascève (lat.), „Készületi nap” (vö. Mt 27,62; Lk 23,54; Jn 19,31). Innen lett a keleti egyházban: Ἡ ἡγία καὶ μεγάλη παρασκευῆ, „A szent és nagy készületi nap”. Ebből lett a szláv nyelvekben és a magyarban a Nagy péntek. - A latin egyházban a hivatalos neve: Feria sexta in passione et morte Domini, „Az Úr szenvedésének és halálának péntekje”. Liturgiája. A kereszthalál vagy a temetés órájában (délután 3-kor vagy este 6-kor) kezdődik az ún. csonka mise, melyben nincs konszekráció /átváltoztatás/. Az igeliturgiát néma leborulás vezeti be a díszteitől megfosztott oltár előtt. A szertartásban mindvégig megmaradt a 3 olvasmány (Iz 53 f., szentlecke, Szt Jánostól a passió). Utána következik a nagy oratio fidelium. - Rómában a 6. században kapcsolták ehhez az igeliturgiához a Jeruzsálemben már a 4. század óta élő kereszt imádatát. A 10. század körül vált általánossá, hogy délelőtt volt az igeliturgia, s délután járultak szentáldozáshoz. A 12-17. század a hívők nem áldoztak nagypénteken. Ez a tilalom 1602-től Rómán kívül is általánossá lett, 1632-ben Magyarországon is (Pázmány Péter ekkor rendelte el a római rítus bevezetését). 1955-től a szentáldozás a nagypénteki szertartás része. - Az oltárok nagypénteken minden díszüktől megfosztottak, az Oltáriszentséget áldoztatás után ismét a szentsíron őrzik, melynél a szertartás után hosszabb-rövidebb szentségimádás, virrasztás van.

A protestánsoknál a kálvini fölfogás szerint a nagypéntek a legnagyobb ünnep. A passió és lamentáció a reformációtól egészen a 19. századig része volt a protestáns istentiszteletnek is, a nagypénteket a reformátusok és evangélikusok is böjttel ülték.

Húsvét vigíliája (lat. vigilia paschalis): húsvét éjszakája, a húsvéti szent három nap középpontja, a „vigíliák anyja”. Az ünneplés tárgya a világosság győzelme a sötétség, az élet győzelme a bűn és a halál fölött. Ez a győzelem a kereszten született, a kereszthalál és a föltámadás egymásba fonódik az ünneplésben, főként a keresztelés szertartásában. Az ősegyházban nagyszombat volt a keresztelés éjszakája, amikor a megkereszteltek meghalnak és életre támadnak Krisztussal, Krisztus által és Krisztusban. A keresztség e kegyelme minden húsvét éjszakáján megújul minden megkereszteltben. - Liturgiájának fő részei a II. Vatikáni Zsinat után: 1. a húsvéti fény megáldása, 2. húsvéti örömhirdetés (Exsultet), 3. őszövségi olvasmányok, 4. a szentmise kezdete, 5. keresztvíz-szentelés és keresztségi szertartás, 6. a szentmise folytatása, 7. szentséges körmenet (föltámadási körmenet). - I. Története.: szertartása a maga teljességében visszamutat a 4. századra. Már akkor szerepelt a szertartás részének lényege: a fényünneplés, az olvasmányok, a keresztelés és a szentmise. A fényünneplésnél a fényköszöntő rítus az ókori lámpagyújtás ősi szertartásából fejlődött. A tűzszentelés a frank birodalomban már a 8. században szokás volt a pogány tavaszi tüzek ellensúlyozására, amit Róma a 12. században vett át. A húsvéti gyertya és dicséretének (laus cerei) ősi szertartását szintén bővítette (a kereszt jelének, az évszámnak és az alfa és omega betűknek a bevésése, a tömjénszemek ráhelyezése stb.). Az olvasmányok minden vigília velejárái voltak kezdettől fogva. A keresztség szentségének kiszolgáltatása húsvét éjjelén is már az ősegyház gyakorlata volt. Az ünneplés koronája a szentmise volt. - A 4. században az egész éjszakát kitöltötte a húsvét ünneplése, annyira, hogy vasárnap nem is volt külön istentisztelet. Ezután fokozatosan mind jobban szombat estére, majd délutánra, ill. délelőtre került át, s a végén a misét megelőző szertartásokat már a kora reggeli órákban tartották. A trentói liturgia. ezt a gyakorlatot vette át, miután (1566) általánosságban megtiltott minden délutáni, esti és éjszakai misét. Így keletkezett az a furcsa helyzet, hogy a tűzszentelés, a gyertya meggyújtása, a fényünneplés világos nappal történt, amikor a nap fényessége töltötte be a templomot. A Lumen Christi, az Exsultet, a húsvéti alleluja éneklése, a harangszó zúgása mind megtörtént szombat reggel, annak ellenére, hogy a nagyböjti ideje csak nagyszombaton délben ért véget. Mindezt a visszásságot a nagyhét megújított rendje szüntette meg. 1951-ben Róma megengedte, hogy a pápai székhelyeken az éjjeli órákban lehessen megtartani, 1955-ben elrendelte, hogy mindenütt az éjszakai órákban ünnepeljék Urunk föltámadását. Ma előírás, hogy a vigília egész szertartását húsvétvasárnapra virradó éjszaka kell végezni úgy, hogy egyrészt nem kezdjük el az éj beállta előtt, másrészt be kell fejezni a vasárnap hajnala előtt. A vigília-mise a szertartásoktól elválasztva nem tartható. Az egész vigília a húsvét éjjeli szentmise rítusa, ezért az új, egységbe öntött vigíliai szentmisét megosztani nem lehet. A pap az egész szertartást fehér miseruhában végzi, a segédkezők is fehér ruhát öltenek. A nagyszombaton részt vevő hívők számára elegendő számú gyertyáról kell gondoskodni. jelenlegi szertartása az 1955. évi reform módosított formája, 1970-ben: lépett életbe az új misekönyv kibocsátásával.

Az eucharisztia

Mt 26,26-29

Mt 26,26

Miközben ettek, Jézus fogta a kenyeret, megáldotta, megtörte, és odaadta tanítványainak ezekkel a szavakkal: „Vegyétek és egyétek, ez az én testem.”

Mt 26,27

Aztán fogta a kelyhet, hálát adott és odaadta nekik ezekkel a szavakkal:

„Igyatok ebből mindnyájan,

Mt 26,28

mert ez az én vérem, az új szövetségé [Kiv 24,8; Jer 31,31;], amely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.”

Mt 26,29

Mondom nektek:

„mostantól nem iszom a szőlőnek ebből a terméséből addig a napig, amíg az újat nem iszom veletek Atyám országában.”

Mk 14,22-25

Mk 14,22

Miközben ettek, Jézus fogta a kenyeret, megáldotta, megtörte, és odaadta nekik ezekkel a szavakkal: „Vegyétek, ez az én testem.”

Mk 14,23

Aztán fogta a kelyhet, hálát adott, odaadta nekik, és ittak belőle mindnyájan.

Mk 14,24

Ő pedig így szólt: „Ez az én vérem, az új szövetségé [Kiv 24,8; Jer 31,31;], amely sokakért kiontatik.

Mk 14,25

Bizony, mondom nektek: többé már nem iszom a szőlőnek ebből a terméséből addig a napig, amíg az újat nem iszom Isten országában.”

Lk 22, 15-20

Lk 22,14

Amikor eljött az óra, asztalhoz ült a tizenkét apostollal együtt,

Lk 22,15

és azt mondta nekik: „Vágyva vágytam arra, hogy elfogyasszam veletek ezt a húsvéti vacsorát, mielőtt szenvednék.

Lk 22,16

Mert mondom nektek: többé nem eszem ebből, amíg be nem teljesedik az Isten országában.”

Lk 22,17

Aztán fogta a kelyhet, hálát adott, és így szólt:

„Vegyétek ezt, és osszátok el magatok között.

Lk 22,18

Mert mondom nektek: mostantól fogva nem iszom a szőlő terméséből, amíg el nem jön az Isten országa.”

Lk 22,19

Aztán fogta a kenyeret, hálát adott, megtörte, és odaadta nekik ezekkel a szavakkal: „Ez az én testem, mely értetek adatik. Ezt tegyétek az én emlékezetemre!”

Lk 22,20

Ugyanígy a vacsora végén fogta a kelyhet, és azt mondta: „Ez a kehely az új szövetség [Kiv 24,8; Jer 31,31;] az én véremben, amely értetek kiontatik..”

Jn 6,51-59

Jn 6,51

“Én vagyok az élő kenyér, amely a mennyből szállt alá. Ha valaki ebből a kenyérből eszik, örökké él. A kenyér pedig, amelyet majd én adok, az én testem a világ életéért.”

Jn 6,52

Vitakozni kezdtek erre a zsidók egymás közt, és ezt kérdezték: „Hogyan adhatja ez testét eledelül nekünk?”

Jn 6,53

Jézus azt felelte nekik:

„Bizony, bizony mondom nektek: Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek.

Jn 6,54

De aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon.

Jn 6,55

Mert az én testem valóságos étel, és az én vérem valóságos ital.

Jn 6,56

Aki eszi az én testemet, és issza az én véretem, az bennem marad, és én őbenne.”

Jn 6,57

„Amint engem küldött az élő Atya, és én az Atya által élek, úgy aki engem eszik, az is általam él.

Jn 6,58

Ez az a kenyér, amely az égből szállt alá. Nem olyan, mint amit az atyák ettek és meghaltak; aki ezt a kenyeret eszi, örökké élni fog.”

Jn 6,59

Ezeket mondta

Kafarnaumban, amikor a zsinagógában tanított.